

«AZƏRBAYCAN» qəzetinin 1918-ci il 1 noyabr (cümə günü) tarixli XXVIII nömrəsinin ADA Universitetinin dəstəyi ilə transliterasiyası

AZƏRBAYCAN

Düşənbə, 24 məhərrəmülharam sənə 1337. 1 təşrini-sani sənə 1918.

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə "Azərbaycan" idarəsi.

Telefon nömrə: 39-60.

Tək nüsxəsi 50 qapıq.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır.

Dərc olunmayan övraq iadə edilməz.

Dərc edilən maqalatın mükafatını idarə təyin edir.

Abunə şəraiti: Yanvarın birində Bakı üçün 24, başqa şəhərlərə 35 rubladır. Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rubladır.

Elan fiati: sətir 2 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

ELANI-RƏSMİ

[RƏSMİ ELAN]

Acil ehtiyacat [ehtiyaclar] və istimdad [kömək istəmək] üçün telefonla gündüzləri 25-80, gecələri 6-23 nömrəli Polis Müfəttişi-Ümumiliyinə [Baş Polis Müfəttişiyinə] müraciət ediniz.

İkinci Azərbaycan firqəsi [diviziyası] taborlarında istixdam olunmaq [xidmətə qəbul edilmək] üzrə türkcə bilən 6 feldşərə lüzum vardır. Arzu edənlər vəsiqələri ilə bərabər, hər gün saat 2-dən saat 6 sonraya qədər Rotşildin evində firqə sərətbəbatinə [baş həkimliyinə] müraciət etsinlər.

ELAN

Qafqaz Müsəlman Ordusuna 7 ay müddətində 150 min pud mal və qoyun əti vermək arzusunda olan zəvət [şəxslər] Mariinski caddədə 6 nömrəli evdə Ərzaq şöbəsinə şəraitini [şərtlərini] bilə bilərlər.

710 6-1

ELAN

Polis Müfəttişi-Ümumiliyində [Baş Polis Müfəttişliyində] təqribən 14 yaşında, 1026 irtifa'ında [hündürlüyündə], alnı yıldı, ard sol ayağı səkilli, əstər cigizli bir doru [qızılı-kürən] qısrq vardır. Əhalidən hər kimə aid isə bilisbat [isbat edərək] Polis Müfəttişi-Ümumiliyi idarəsindən alması elan olunur.

Azərbaycan Polis müfəttişi-ümumisi Bəhaəddin

ELANI-RƏSMİ

[RƏSMİ ELAN]

Saxta polis və zabıt uniforması ilə kəndi-kəndlərinə yalandan təhərrri [axtarış] məmuru (poiskovni) süsünü [görünüşü] verən İran əhli və bəzi yerli gənc müsəlmanlardan mütəşəkkil bir saxtakar kompaniyası daha təhərrri komissarlığı tərəfindən dərdəst edilmişlərdir [tutulmuşdur]. Bunların isticvabatından [sorgu-sual edilməsindən] anlaşıldığına görə, cəbr [zor işlətmək] və təhdid surətilə safdılan [sədləndirilən] əhalidən hələ para və sairə alınmaqda və ya qəsib olunmaqdadır. Əhali tamamilə bilməlidir ki, heç bir məmura heç bir surətlə para və sairə əşya verilmək haqqı və səlahiyyəti verilməmişdir. Məhbusin [məhbusslar] və mövqifin [saxlanılanlar] və ya hər hangi bir işdən dolayı rüşvət verməklə hər kas əqrəbasının məhbusiyyət və mövqifiyyətinə [həbsinə və saxlanılmasına] fayda əldə etməyə bədal [əvəzində; qarşılığında], əlaqədarını [əlaqədar şəxsləri] şiddət tətbiqinə təşviq edəcəklərindən, kimsə gizli vasitələrə müraciət etməməli və hər hangi bir cəbr və təhdid və ya iğfal [aldatma] yuquunda [baş verdikdə] dərhal: gündüzləri "25-80", gecələri da "6-23" nömrəli Polis Müfəttişi-Ümumiliyina telefonla məlumat verməlidir. Polis Müfəttişiyi ildırım surətilə hər kəsin ehtiyac və istimdadına [köməyinə yetişməyə] hazırdır.

Polis müfəttişi-ümumisi Bəhaəddin

QİSMİ-RƏSMİ

[RƏSMİ HİSSƏ]

ƏMRLƏR

Azərbaycan Cümhuriyyəti Maarif nazirindən
28 təşrini-əvvəl 1334
Nömrə 68
Şəki ali-ibtidai məktəbi milliləşdirildiyindən, məzkur [adı çəkilən] məktəbin müvəqqəət müəllimi Martinovskaya, bu il təşrini-əvvəl [oktyabrın] 20-sindən etibarən xidmətdən kənar edilir.
Şəki zükür [oğlanlar] gimnaziyası ehtiyat [hazırlıq] sinfi müəlimi Məbud Əfəndi Əfəndiyev, təşrini-əvvəl 20-sindən Şəki ali-ibtidai məktəbinə müəllim təyin edilir.
Lydmiyla İvanovna Dorojko, Bakı Üçüncü ünəs [qızlar] gimnaziyası idarəxanasında reminqton yazıçısı [makinəçi] təyin edilir.
Nömrə 70
Keşiş Vasili Alekseyeviç Kravçenko, təşrini-əvvəl [oktyabrın] 15-indən Bakı Müqəddəs Nina ünəs məktəbində ortodoks şəriət müəlimi təyin edilir.
Nömrə 71
Sultanqarib xanım Məlikova Bakı Üçüncü ünəs məktəbi ehtiyat siniflərində müəllimlik izni verilir.
Nömrə 72
Sabiq Dərbənd Realni məktəbi müəllimi İbrahim Səfərova bu il təşrini-əvvəl birindən Bakı Birinci realni məktəbi ehtiyat siniflərində müəllimlik izni verilir.

Maarif naziri əvəzində
H. Şaxtixinski

Ziraət Nəzarətində [Kənd Təsərrüfatı Nazirliyində]
27 təşrini-əvvəl 1334
Nömrə 61
Meşə müfəttişi Həmid ağa Cavanşir 1334 sənəsi təşrini-əvvəl [oktyabrın] 2-sindən etibarən Azərbaycan meşələrinə vitse-inspektor təyin edilir.
Nömrə 62
Boris Karlovic Limmerman bu il təşrini-əvvəl 27-sindən etibarən təhti-idarəmədə [idarəçiliyini altında] bulunan Nəzarətə [Nazirliyə] yuriksult [hüquq məsləhətçisi] təyin edilir.

Ziraət naziri X. Sultanov

QUBA YOLUNDA TALAN EDİLMİŞ BAKILILARIN NƏZƏRİ-DİQQƏTİNƏ

Mart hədisəyi-fəciəsi [faciali mart hədisləri] zamanında Bakı-Quba səs yolu atəklərində talana düşər olmuş bakılılara elan olunur ki, polis tərəfindən ittişad edilən tədbir [gözləndirən tədbirlər] vasitəsilə həmin iğtişag günlərində talan edilmiş bir çox əşya, qarət-gərildən [qarətçilərdən] zəbt edilib Quba qəzası, Dəvəçi qəsəbəsinə toplanılmışdır. Əşyasını tanıyıb geri almaq arzusunda bulunanlar, işbu sənə noyabrı (təşrini-sani) 15-ində məzkur Dəvəçi qəsəbəsinə gəlsinlər.

Quba qəzası qaimməqami
binbaşı Xan Xoyski

RUS ZABİTANINA MÜAVİNƏT

Yetmiş yeddi nəfər rus zabitanına Qafqaz İslam Ordusu Komandanlığının əmri mövcubinə [əsasında] mahiyə [aylıq] birər

nəfər tayını [bir nəfərlik ərzaq rasionu, "payok"] eynən [eyni ilə; nəgd pul şəklində deyil, mə] şəkildə verilməklə və ailəsi olanlara ikişər yüz, ailəsi olmayanlara yüzər manat pul verilməkdir. İşbu ərzaq və pul, təşrini-sani [noyabr] ibtidasından [əvvəlindən] etibarən tövzi ediləcəkdir [paylanacaqdır].
Ərzaq, ordu ərzaq anbarından və pul da ordu kassasından verilməkdir.

Müraciət edəcək zabitin yəndə [əlində] Polis Müfəttişi-Ümumiliyindən vəsiqə olacaqdır.

BÖYÜK FƏLAKƏT İÇİNDƏ

Qəzetəmizin keçən nömrəsində Lahicdən yazılmış bir müxabirə [xəbər] dərc edilmişdir. Müxabirənin ikinci qismi məzkur [adı çəkilən] qəsəbə əhalisinin halını ürək yandırcı bir surətdə təsvir edir:

Lahicdə gündə 20-30, hətta 50 adam sarı [yoxlucu] xəstəliklərdən vəfat edir. Camaatın bütün hümmət və qeyratına rəğmən bəlayə çərə etmək, fəlakətin öünü almaq mümkün olmayır. Xalq təbibsiz, dərmansızlıqdan qırılıb tələf olur. Qəsəbə əhalisi yerli qüvvələrlə dərda çərə edəməyəcəklərini anlayaraq Bakı qubernatoruna ariza vermiş, müavinət [kömək] istəmişdir. Məqala sahibləri dəxi qəzetə vasitəsilə əhvali-əsafnəki [kədərlə halını] məhəlli-aidələri [aidiyyətli yerlənəri] nəzəri-etibarına ərlə bir çərə istəyir. Qubernator həzrətlərinin və Hifzüssihha Nəzarətinin [Səhiyyə Nazirliyinin] bu xüsusda mümkün olan qədər çalışaraq biçərə xalqa kömək edəcəklərinə əminiz, fəqət böyük atalar: "Dərd bir olsa çəkərəm ellər kimi" demişlərdir. Böylə fəlakət içində yalnız Lahic qəsəbəsi bulunsaydı, sübhəsiz onun dərində ələc etmək çox asan idi. Lakin mütaəssifinə [təəssüf ki], yalnız Lahic qəsəbəsi deyil, bütün Cavanşir və Cəbrayıl qəzaları və Şuşa qəzasının Ağdam hissəsi, Quba, Şamaxı qəzalarının çox yerləri, Salyan ətrafı, xülasə Azərbaycanın hər yeri eyni həlaldır. Əgər oraların əhvali yazılacaq olarsa, qəyət acı heç qədər, pak acınacaq bir hal təsvir olunar. Lahic qəsəbasində olduğu kimi, Cəbrayıl və Cavanşir qəzaları və Şuşa qəzasının bir qismində dəxi anba' [növbənöv] sarı [yoxlucu] xəstəliklər hökmfərma olub [hökm sürüb] köylərdə hər gün yüzlərcə adam vəfat edir.

Xəstəliklərin bunca külliyyəti miqdarda vəfata bais olmasının ümdə səbəbi şiddəti-sirayətindən [yoxluma şiddətindən] ziyadə, mübarizə qüvvəsinin yoxluğudur. Əgər mərzələr şiddətlə sirayət edirsələr, yəna bunun da ümdə səbəbi həmin xəstəliklər müqabilinə mübarizə edilməməsi. Bu isə bir şeydən nəşət edir [irəli gəlir]: qüvvəyi-tibbiyyə [tibbi qüvvə, tibb personalı] və dərman yoxluğundan.

Ağdam, Bərdə, Qraxdın (Cəbrayıl), Malakan (Qaryəgin) kimi mərkəzlər müstəsna olmaq üzrə, bu yerlərdə bilmərrə tabib, feldşer yoxdur. Mərkəzlərdə isə ancaq birər vəndəna [veterinar], ikişər tabib tapılır ki, bunlar da bütün mərkəz və yaxın ətraf əhalisinin ehtiyaclarını ödəməkdən bittəb' [tabii ki], acizdirlər. Bir tərəfdən qüvvəyi-tibbiyyənin ədəmi [yoxluğu] ham xəstəliyin intişarına [yayılması]na və həm marazə tutulanların çox tələf olmasına səbəbiyyət veriyi halda, eyni zamanda yoxluğu, digər tərəfdən xalq başına böyük bir bala kəsilərək zəvalli camaatı fəlakət içində buraxır.

Ərz olunduğu üzrə köylərdə tabib, feldşer və sairə yoxdur! Mərkəzlərdə qüvvəyi-tibbiyyə pak azdır. Lakin ehtiyac miqdarında dərman bulunsaydı bəlkə o az qüvvə ilə də bir iş görmək olardı. Fəqət mütaəssifinə [təəssüf ki], böylə deyildir. Gərək mərkəzlərdə və gərək yaxın ətraf köylərdən "xoşbəxtənə" tabib tapanlar çox vaxt olur ki, rəçetə əllərində neçə günlərlə gəzir. Hətta bəzi ittişqlarda [hallarda] 30-40 verst yol gedərək dərman axtarırlar. Amma əbəs zəhmət: dərman tapılmaz.

Xəstə dərmansızlıqdan ölü. Mərzə isə bir adamdan digərinə, bir ailədən o birinə, bu köydən o təsinə keçir; xalqın boğazından yayılır. Bu surətlə tabib tapanlarla tapmayanlar arasında nəticə etibarilə o qədər da böyük bir fərq qalmayı. Hakimi olan "bəxtavərlər" dəxi təbibsiz "bədbəxtlər" kimi tələf olub gedirlər.

Bundan dolayıdır ki, cavan Hökumətimizin xüsusən Hifzüssihha Nəzarətinin öhdəsinə pak ağır vəzifə düşür: Qüvvəyi-tibbiyyə, həm də dərman tapılmadığı bir zamanda camaatı hər gün yüzlərcə qurban aparıb get-gədə şiddətlə intişar tapan xəstəliklər çəngəlindən [pəncəsindən] qurtarmaq. Söz yox ki, burası çox müşkül bir işdir, fəqət vəzifənin çətinliyini etirafı bərabər ümidvar olunuz ki, Nəzarət [Nazirlik] və ümum hökumət məmurları bu xüsusda var qüvvələrilə çalışaraq zəvalli xalqın dərində çərə qılmağa səy edirlər.

Lakin bu işdə balədiyyə idarələrinin və məhəlli [yerli] ziyalılının da öhdələrinə böyük vəzifə düşür. Balədiyyə məclisi olan yerlərdə balədiyyə idarəsi, böylə müəssisə olmayan nöqtədə camaatın iləri gələnləri, böyük fəlakət içində bulunan camaatın əhvalını nəzərə alaraq vəzifəyi-milliyə və insaniyələri üzündən onlara müavinət etməkdə bir daqiqə olsun səhlənkərlük göstərməməlidirlər. Əks-təqdirdə əhval daha da müşküləşər və o vaxt bəlanın öünü almaq mümkün olmaz.

Xəlil İbrahim

NƏZARƏTLƏRDƏ

[NAZİRLİKLƏRDƏ]

Məktəblərə pul təxsis [ayrılması]

Hökumətin 29 təşrini-əvvəl [oktyabr] tarixli iclasında qərar verilməşdir ki, Zaqatal nəhiyəsində mümkün olduqca 25 bəb [ədəd] bir sinifli ibtidai məktəb açılın və bunun üçün Maarif Nəzarətinə 100 min manat pul buraxılsın.

Hökumətin tələbələr haqqında qətnaməsi

Şəhri-hazırın [cari ayın] 29-unda Maarif naziri müavini Həmid bəy Şaxtixinski məmali-icnəbiyyədə [xarici ölkələrdə] ikmali-təhsilə [təhsilini tamamlamağa] gedəcək tələbənin maddi müavinətə [köməyə] möhtək olanlarına para təxsis [ayrılması] haqqında Hökumətə bir məruzə təqdim etmişdir. Hökumət böylə bir qərarədd çıxarmışdır:

Məmaliki-icnəbiyyəyə təhsil üçün gedəcək tələbədən fəqət məmaliki-icnəbiyyəyə getmək imkanı və müsaidəsi olduğunu isbat edənlərin (hər birinə xüsusi surətdə) müsaidə buyurulmasını və ancaq böylə bir vəsiqə və müsaidə əldə ediləndən sonra Daxiliyyə Nəzarətilə etilaf [razılıq] hasil etdikdə Maarif Nəzarətə tərəfindən (yənə də hər kimsəyə xüsusi surətdə) fəqir tələbəyə məşə təyin ediləcəkdir.

Azərbaycanda qalmış digər tələbələrini həpsini təlimgaha alıb hərbiyə məktəblərinə qəbul etmək. Bu məktəbləri bitirmiş tələbələrə ehtiyat - sırasına yazıldıqdan sonra ikmali-təhsil üçün müsaidə olacaqdır.

Şimdidlik burada mövcud tələbəni mükəlləfiyyəti-əsgəriyyədən [hərbi mükəlləfiyyətdən] təşrini-saninin [noyabrın] onunə qədər təxir etməlidir.

FON DER GOLTS İLƏ MÜSAHİBƏ

Mühərririmiz məhəlli [yerli] Almaniya həyət-i-mürəxxəsəsi [nüməyəndə həyət] raisi baron fon der Golts cənabları tərəfindən hüzura qəbul edilərək, müşarileyhlə [adı çəkilən şəxslə] müsahibədə bulunmuşdur. Almaniyanın vəziyyəti haqqında mühərririmizin sualına fon der Golts cənabları cavab verməşlər ki:

"Hal-hazırda Almaniyanın vəziyyəti-hərbisiyası [hərbi vəziyyəti] öylədir ki, qışadək düşmənlər onu müharibəni məcburiyyətlə bitirməyə vadar edə bilməzlər və bu surətlə 5-inci qış əməliyyatına daxil olmağa Almaniya hazırdır. Əgər Almaniya müharibəni davam etdirməyə məcbur olsa, heç şübhəsiz, millət Hökumət tərəfində olacaq və ona müzahirət [kömək] edəcəkdir. Hər və sülh məsələsinin həlli Müttəfiqlərin, bəxşus hal-hazırda qəti söz söyləməsinə imkan verici bir mövqə tutmuş olan Şimali Amerika raisi-cümhurunun [prezidentinin] na kimi vəziyyət almasına bağlıdır. Bilkəssə ki, Almaniya aydın-aşkara bəyan etmişdir ki, 9 yanvar 1918 tarixində Vilsonun göstərmiş olduğu 14 maddəni qəbulu razıdır.

Almaniya təklifinin ciddiyyəti bundan məlumdur ki, bu təklifi yeni şəraitə altında və bu şəraitə müvafiq bir surətdə təşkil olunmuş yeni Hökumət qəbul etmişdir. Bu Hökumətin təşkilinin əsası ümum alman milləti nümayəndəliyini təşkil edən bütün firqələrin onda iştirakı üzərinə qurulmuşdur. Bunu əlavə etməlidir ki, Almaniyanın daxil həyatında bu təbəddül [dəyişikliklər] bilmərrə adi həyat pozulmadan cari olmuşdur. Böylə şərait altında, aşıkardır ki, raisi-cümhur Vilson müqaviləyə, aski mənadə Hökumətə deyil, ümum alman milləti ilə girişir. Galəcəkdə hər şey bağlıdır Vilsonun məzkur 14 maddəlik programını öz müttəfiqlərinə qəbul etdirə bilməsinə. Onun programının ümdə maddəsi Millətlər İttifaqı təşkil tələb edən maddədən ibarətdir ki, buna da Almaniya razı olmuşdur. Amma bu plan o vaxt qəvədlən feila [sözəndən işə] Şuşa qəzasının Ağdam hissəsi, Quba, Şamaxı qəzalarının çox yerləri, Salyan ətrafı, xülasə Azərbaycanın hər yeri eyni həlaldır. Əgər oraların əhvali yazılacaq olarsa, qəyət acı heç qədər, pak acınacaq bir hal təsvir olunar. Lahic qəsəbasında olduğu kimi, Cəbrayıl və Cavanşir qəzaları və Şuşa qəzasının bir qismində dəxi anba' [növbənöv] sarı [yoxlucu] xəstəliklər hökmfərma olub [hökm sürüb] köylərdə hər gün yüzlərcə adam vəfat edir.

QAFQAZIYA MİLLƏTLƏRİNƏ

Qədim əyyamdan bəri Qafqaziyada 3 millət yaşayırdı: türk, erməni və gürcü. Qafqaziyə Rusiyaya mühləq olmuşdan [bir-ləşdirildikdən] sonra buranın, daha doğrusu Zaqaqazıyanın əhalisinin çoxunu bunlar təşkil edirlərdir.

Ümumi mədəniyyətin artması ilə Qafqazıya millətlərinin münasibəti [münasibətləri, əlaqələri] daha da sıxlaşmış, bəlkə daha da mədəniləşmişdir, fəqət məzkur [adı çəkilən] millətlər arasında niza [çəkişmə; qovğa] davam etməkdə idi. Bu nizalar bəzi iqtisadi və siyasi səbəblərə görə, xüsusən irticəpərəst rus hökumətinin bacarıqsız cahangirliyi vasitəsilə səbəblə, qismən də gizli milli ədavətdən dolayı bəzən kəsbi-şiddət edir [şiddətlənir], hətta ciddi itxilaf surətini alır.

1905 və 1918 sənələrinin müəssif [təəssüf doğuran] hadisələri bu itxilafın yaşana biləcəyi dəracə və verə biləcəyi nəticələrdən ibarətdirlər. Əlbəttə, məlumdur ki, ilərica [keçmişdə] böylə hadisələr, buna səbəbiyyət verən millətlər üzərində bir rüsvəliq ləkəsi kimi qalırıda da, indi müəhs cəhan hadisəti [hadisələri] qarşısında, böyük Avropa dövlətləri və müstəqil siyasi, milli həyatla yaşamağa səy edən xırda millətlərin müqəddəratı məsələsi həll olunan bir zamanda daıma bir yerdə yaşamaq məcburiyyətində olan üç millətin beynəlmiləl itxilafını qılınc və atəşlə bərtərəf etmək [aradan qaldırmaq] daha böyük cinayətdir. İxtilafıları yatırmək üçün ayrı yol da var və o yolları tapmaq lazımdır. Bunu ələxüsus indi etməlidir ki, Qafqazıya millətlərinin siyasətən özləri-özlərini idarə və milli müqəddəratlarını kəndiləri təyin etmək dərəcəsinə yetişmiş olduqları, qayyuma ehtiyac qalmadığı və münasibəti-mütaqəbilənə [qarşılıqlı

münasibətləri] özləri nizama sala bildikləri bütün dünyaya isbat edilmiş olsun. Biz bunlardan birisi haqqında, bəxşus tərküləba ermənilər barəsində bir neçə söz söyləmək istəyirik.

Dörd ilik ağır, indalı və qanlı Cəhan müharibəsi bir çox məmləkətlərə və millətlərə hədsiz-həsabsız xəsarətlər verdi. Milyonlarca insanı tələf və bir çox məmur [abət; rıfah içində yaşayan] və abad şəhər və köyləri xarab etdi. Bu müsibətlərin acı nəticələri bizim Qafqazıyanı və əzümülə [o cümlədən] əsrərdən bəri qonşu olan türklər və erməni millətlərini də təsirsiz buraxmadı. Bu acı zəhəri biz dəxi içdik. Daha artıq əski günəhlər – lüzumsuz ədavətlər və əfvi qəbil olmayan mütaqəbil [qarşılıqlı] etimadsızlıq – öz zərbələrini yetirdilər və biz kor-koranə ədavətə qapılıraq yekdigərimizi imha [məhv] və mallarımızı itləfdən [tələf etməkdən] çəkinmədik. İmtahan bədəsi daha da acı oldu. Bu ağır müsibət – külli miqdarlı qurbanlar və bütün talanın təzyiqlə altında ayılmı və anlamalılıq. Bu qədər qurban kimə lazımdır? Biri-birimizə bunca dəhşətli zərbə və xəsarət vurmağımıza səbəb nədir? Əsrlərcə qonşuluğumuz biza övratmış və hazırkı manafeyi-siyasiyyətimiz tələb edir ki, mədəniyyətimizin tərəqqisi, həyatımızın nəşvünəməsi [inkişafını] dinc və birgə yaşamaqda ərayaq. Binalleyleh biri-birimizi qırmağımız biza zərərdən başqa bir nəticə verə bilməz.

Bu aydın və sadə həqiqəti dərklə və Qafqazıya həyati yollarında gələcək hadisət qarşısında erməni və türklərdən bir heyət miyanında lüzumsuz ədavətə, yek-digərini qırmaq rüsvəliqinə xitam vermək qəsdı ilə birləşərək iki qonşu miyanında [arasında] sülh və xeyir-ahlıq bərpasına müstəid olan birlik və müvafiqət [razılığa gəlmə] şüarı elam etmək [bildirmək] fikri doğmuşdur. Bu tərəyan işlərin lazımlı olmadığını camaat nə qədər artıq dərk etsə, müharibə yoldaşı olan milli ədavət müqabilinə nə qədər ciddiyyətlə mübarizə etsək, o qədər tezliklə aramızda birlik əmələ gələr ki, bunsuz da biza nicət yoxdur. Qafqaziyada, bəxşus [xüsusən] Zaqaqazıya və Bakıda nə kimi siyasi şərait altında yaşamaq olarsa belə, həmin birlik əmələ gələ bilər və gəlməlidir də. Bundan əlavə unutmamalıdır ki, müntəzəm dövlətlər və siyasi qüvvələr müharibə edirlər, fəqət müsəlləh [silahlı] əsgəri qüvvənin müsədimesi [toqquşması; döyüşməsi] heç diñ əhalinin biri-birini, xüsusən ərvad-uşağı qırmaqları tələb etmir. Halbuki bu iş həmin hərəkətə təvassül etmiş [əl atmış, girişmiş] və etməkdə olan şəxslər üzərində silnəmə bir lakadır ki, qalır və əgər bütün cəhana "Hədsiz cəbhələrdə qan tökmək bəsdir daha" demək vaxtı gəlmiş isə milli ədavət və insan qanından gözü tutulmuşların əlində ölən diñ əhalinin, xüsusən gühənsiz ərvad-uşağın qanı axıldırması müqabilinə etiraz etmək vaxtı çoxdan yetişmişdir.

Məzkur [adı çəkilən] heyət tərəfindən təsis edilən "Qafqazıya Millətlərini Birləşdirici İttifaq" bütün türklər və erməniləri davət edir ki, Şərqə Zaqaqazıyanın millətçilik davası yanğına qapılıb olan dinc əhalisinin qanı axıldırması müqabilinə etirazda onunla hamavaz olsunlar və əsrlik qonşular arasında müvafiqət [uzlaşma] və birlik əsası elam [elan] etsinlər. Zira ancaq böylə birlikdə məzkur millətlər nicat və mədəni, iqtisadi və siyasi tərəqqi çarəsi bulurlar.

Bu ittifaq heç bir siyasi məqsəd təqib etməyib [güdməyib], Qafqazıya millətləri və xüsusən ədavətdən müntəzərrir olan [zərər çəkən] erməni və türk millətləri arasında birləşmə və hüsnü-müamilə [xoş rəftar] hüsuluna [hasil olmasına] çalışacaqdır. Bu iki millətin birləşməsi ətrafımızda qaynayan siyasi mübarizəyə hüsnü-təsir [müsbət təsir] edərsə, "İttifaq"ın əsl məqsədində xidmət zəhmətlərinə fəzlə [artıqlamasıyla] bir mükafat olar.

Unutmayalım, iki qonşu millət arasında birləşmə və müvafiqət gühəşi nə qədər tez olarsa [doğrarsa], ədavət və etimadsızlıq zülmatı [qaranlıqları] o qədər tez rəf olar [aradan qaldırılar], vəhşi, mənasız və fəlakətli qara ləkə də üzərimizdən götürülür.

Qoy bu gühəş tülu etsin, qoy uzun və ağır gecədən sonra gündüz olsun!

Müsəlman və erməni ziyalılarında bir heyət

TÜRK ƏDƏBİYYAT VƏ LİSANI VƏ TÜRK CƏRƏYANI-ƏFKARI [TÜRK ƏDƏBİYYATI VƏ DİLİ, TÜRK FİKİR CƏRƏYANLARI]

(Ruşən Əşrəf və Ruşəni bəylərin konfransı)

(keçən nömrədən məbəd)

Bu barədə Şinasi ilə bərabər mühərrirliyə başlamış atəşin qəlbli Namiq Kamal, Şinasiyə böyük müavinətə [yardımda] bulundu. Namiq Kamal, nəsr cəhətini islah etdi. Ədəbiyyatımıza və məmləkətimizə yeni gözəl bir tərdə vətən duyğusunu gətirdi. Bu zamanda Osmanlı ədəbiyyatının incələşməsinə fransız ədəbiyyatı səbəb oldu. Oradan alınmış təsirat altında ədəbiyyatımızın içindəki əskilliyi atıb saf qalblə, vicdanda vətən hissisiyatını daha əyri tərsimlə [ifadə etməklə] əhalinin qalın tabaqlarına təsir edərək zehinlərdə bir inqilabifirkiyyə [fikri inqilab] törətmək uğrunda Namiq Kamal teatro yazdı. "Vətən yaxud Silistrə" kimi təmsil meydanə çıxartdı. Romanlar, qəzetə məqalələri yazdı. Namiq Kamalın nəsrə yazdığı inqilabi Əbdülhəq Həmid bəy nəzəmə yazdı və bir çox yeniliklə bərabər trəjedi deyilən teatro tərzini ədəbiyyatımıza girdirdi. Orada ümumi tarixə, aski yunan tarixinə və islam tarixinə aid mövzular yarandı. Fəqət əsl fikri bu çərçivələr içində öz milliyyət üçün dilədiyi oyanıqlığı, yeniləşmə ehtiyacını, vətən, hürriyyəti, fədakarlığa məhəbbət kimi ülvü duyğularını oxuyanlara anlatmaq idi.

Görürsünüz ki, Şeyx Qalib dövründən sonra zəvalla [yox olmağa] üz qoymuş Osmanlı ədəbiyyatı Sultan Əbdülməcidd dövründən etibarən yəna birənd-birə parladı. Artıq Osmanlı türklərinin ədəbiyyatına Şarqdan fəzlə [çox] Qərb hakim olurdu. Şarqdan alınma kəlmələr Qərbdən alınma fikirləri söyləmək üçün quullanıldı. Yeni ədəbiyyatımızın ilk dövrü fransızların Şətoebrian, Viktor Hüqo, Lamartin, Müsse kimi romantik dənən ədib və şairlərin təsirdən doğma idi. Lakin yənə də dövrü-istibdad böylə ədib və şairlərin təsir və nüfuzunu qırmaqdan ötrü Namiqləri Rodos, Midilli kimi bir yərə sürdü. Əbdülhəq Həmidlərin başqa ölkədə səfir etdi ki, onları vətən, millət nəğməti [nəğmələri] eşidilməsin. Halbuki fikir, hətta kimidir. Heç bir ovuca sigməz, hər tərəfə qayar [sürüşər; yayılır]. İstibdad, ziyalılar əzdiklə fikir də bu basqıların altında yeniləşdi.

Görürsünüz ki, Qərb, mədəniyyəti və ədəbiyyatı ilə birlikdə Türkiyəyə bir axın edir. Hər ziyalıda Qərbə doğru getməyə meyil oyanır. Lisani və nəzminin şəkli ilə aski olan Ziya Paşa da Namiq Kamalla, Əbdülhəq Həmidlə eyni fikirdə bulunur. Digər tərəfdən Əhməd Midhət Əfəndi, heykəlləri və romanları ilə xalq əuməğə isindirir. Rəcəzadə Əkrəm bəy Qərb ədəbiyyatının qüvvətini, yeni ədəbiyyatımızın mahiyyətini o zamanın Mülkiyyə məktəbində tədris edir. "Təlimi-ədəbiyyat" isimli kitabı ilə o vaxtın cavanlarına əsar [təsir] edir. Fransız dilindən türkcə kitablar tərcümə olunmağa başlayır. Axır türklər ruhlarının istəyini dəyişdirməyə səvəşir.

«AZƏRBAYCAN» qəzetinin 1918-ci il 1 noyabr (cümə günü) tarixli XXVIII nömrəsinin ADA Universitetinin dəstəyi ilə transliterasiyası

Yalnız Əbdülhaq Həmidin əlində yeniləşməklə bərabər azacıq pozulan dil xos bir siyaq [tərzə; üslubə] götürür. Bu etibarla Tofiq Fikrat kimi, Cənab kimi kəndindən sonra yetişəcək şairlərimizə də əsar [təsir] edir. Fəqət Müəllim Naci bu barədə çoxun bir nəhrin ortasına birikmiş kiçik bir ada kimidir. Sel daha qüvvətlə gələndə onu basib keçər. Nasil ki, qüvvətli Qərb cərəyanı onu aşdı getdi, gəldi Fikratların, Xəlid Ziyaların, Cənabların əlinə. Bu cavanların hamısı firəngcə oxuyurlar, yazırlar. Fransız siyaqını [tərzini] lap bəyənlirlər-dİ. Tofiq Fikrat Sultani məktəbində oxumuş, Xəlid Ziya İzmirin Mxitarist erməni məktəbində oxumuş, Cənab Şəhəbəddin Tibbiyyanı bitirəndən sonra Parisə getmişdi. Əlbəttə ki, bunların düşüncəsində, təsvirlərində Qərb qoxusu olacaqdı. Bunlar Fransa ədəbiyyatını qabaq gələnlərdən artıq bilirlərdi. Bunların əlində türk ədəbiyyatının ifadəsi, rəvəsi [tərzİ; üsulu] həman-həman yəqin firəng ədəbiyyatına oxşardı.

Namiq Kamalla Əbdülhaq Həmid dövründə nəsrimiz də əsərətdən qurtuldu. Onlar, yuxarıda da dedik, fransız romantizm məktəbinə səpmişlərdi. Həlbuki o vaxtlarda Avropada belə bu moda köhnələşirdi, yaxud köhnələşmişdi. Bu dediyim dövr Rusiyada Qoqolların, Turgenyevlərin, Dostoyevskilərin; Fransada Balzakların, Floberlərin, hətta onlardan sonra Mopassanların, Zolaların, Anaton Fransların, Pol Burjelərin; İngiltərədə Dikenslərin yazı yazdıqları dövrdü. Yəni romantizm köhnə qaliblərə bərabər Şərqiñ köhnə fikir və tələqularını da kökündən söküb atdı. Bu barədə Fikrat ən böyük müşşidimizdü. Məmləkətin cavanları üstündə bir nümunə təsirini haiz oldu [təsirinə malik oldu]. Tolstoy nə cür həyatı ilə, əsəri ilə Rusiyada həqiqət adamı tanınmışsa, Fikrat də Türkiyədə öylə oldu. Qələmi ilə və sözü ilə kötülüyə qarşı dava açdı. Bundan ötrü Namiq Kamaldən sonra ziyalı gənclər arasında ən qüvvətli bir müşşid təsirini Tofiq Fikrat buraxdı. “Rübəbi-şikəstə”də, “Xələqun dəftəri”ndə öylə parçalar var ki, yer üzündə türklər durduqca hər vaxt artıq bir ləzzətlə oxunacaqdır. Xəlid Ziya da nəsr barəsində çalışdı. Yeni-yeni romanlar, kiçik hekayələr yazdı. Ona gələna qədər romənçılıq çox irəli getməmişdi. Sami Paşazadə Səzai bay bir qaç kiçik hekayə ilə bir də roman yazmışdı, fəqət əsl yeni romənçılığın babası Xəlid Ziyadır. Təsviri də çox xoşdur. Uca bir sənətkərdir. Cənab Şəhəbəddin də nəsrə qəribə bir yenilik verdi. Təsvirimizi artıq mərtəbə irəli götürdü. Bu üç böyük ustadın Məhməd Rauf kimi, Əhməd Hikmət kimi, Faiq Ali, Hüseyn Sırat, Hüseyn Cahid kimi bir neçə vaxtdaşları da vardı ki, Hüseyn Cahid dilin sadəliyə doğru getməsi barəsində köhnələrə qarşı dava açmışdı. Əhməd Hikmət də milliləşmək diləyirdi. Bununla bərabər bu böyük ustadların dilimizə, millatimizə gətirdikləri yeniliklər, yüksəkliklər qüsursuz deyildi. Əvvəlimci, dilləri yeni olmaqla bərabər çətindi. Cümlələr uzandı. Ərəbi, fərisi ləfzlər lap artıqdı. Tətabeyi-izafət [ardıcıl izafətlər] var idi. Sanki bizim qələm sahiblərimiz üç dildə yazırlardı. Dillərində fransız bayrağı kimi üç rəng vardı. Böylə bir dil təlib millətin ruhuna eyicə etməmədi. Yüksək təbəqənin ziyalıları bunlardan zövq aldılar, faydalandılar və lakin ümum bir sey duymamıdı. Sonra da yazılarının ruhunda olsun, şəklində olsun Qərbİ çox təqilid etdi. Xəlid Ziya bəyin romanları realist tərzdə yazılmışdı, fəqət içindəki tiplər məmləkətdə yoxdu, Xəlid Ziya bəyin qafəsindən çıxdı.

Demək, əvvəlcə necə Şərq təsirləri altında türk ruhu kəndiliyini itirməyə başladısıya, bu səfər də Qərbin təsiri altında qalırdı. Əsl tür qövümünə məxsus ədəbiyyat səz şairlərində, təkyə mərsiyələrində qalmışdı. Ona kimsənin bəxdığı yox idi. Həlbuki bir millətin ədəbiyyatı o millətin ruhuna hansı vaxtda uyar? O vaxtda uyar ki, o millətin özündən götürülmüş əsə. Fransız ədəbiyyatının fransızlar üstündə, rus ədəbiyyatının ruslar üstündə çox təsirli olur. Çün dilləri ilə, duyğuları ilə birlikdə o millətin özündən alınmışdır. Ona görə düzəlmişdir. Bu barədə türk ədəbiyyatı gətir qalmışdı. Çün türk, öz ruhunu tanıyıb ona görə çalışısı yerdə, özünə özgə ruhları aparmağa savaşırdı.

Məşrutyyəət zamanı gəlməklə bütün vətən milliləşdiyi sırada Osmanlı ədəbiyyatında da dəyişiklik istəkləri balırdı [özünü göstərdi]. Çün ədəbiyyat həyatın əksidir. İctimai hərəkatlərə görə ədəbiyyat da cərəyan dəyişdirir. Bu indiki əsə isə millyyəti əsdirir. Bundən ötrü bizim ədəbiyyatımızda da millyyəət hərəkətləri başlandı. Bunun ilk mücahidlərindən biri də həpziniz səq sevdii, şeirlərini əzbər etdiyi Məhməd Əmin bəydır ki, yunan müharibəsi dövründə Bən bir türkəm, dinim, cinsim uludur Sınəm, özüm atəş ilə doludur

beyti ilə başlayan şərqiñ yazmış, sadə türk dili ilə türk ruhuna oxşar şeirlər və şərqiələr meydana gətirmişdi. İlk zamanlarda bu yeni şairi ən çox filosof Rza Tofiq bəy anlamışdı, onu təşviq etmişdi. Zətan özü də lap qəribə təkyə nəfəsləri, divanlar, qəsmalar yazardı ki, bu barədə artıq bir sənətkarımızdır. Bu İki kişinin başladığı yolda məşrutyyətdən sonra yolçular çoxaldı. Əvvəldən Əhməd Hikmət, Hüseyn Cahid bu yollardan istərlərdi. Bu səfər də son zamanların ən yüksək romənçisi Xəliddə Ədib xanım türkçü oldu. Bu türkçülük barəsində vətəndaşlarımızdan Ağaoğlu Əhməd bəylə Hüseynzadə Əli bəyin, sonra şimal türklərindən Aqçuraoğlu Yusif bəyin yaxşı köməkləri ilə önyən, fəqət bu kişilərin köməkləri ədəbiyyatından artıq fikir və ictimaiyyəət [sociologiya] barəsində olubdu.
(bitmədi)

TÜRKİYƏDƏ

İzzət Paşa və erməni mürəxxəsləri [nüməyəndələri]

“J. D.” qəzetəsinin xəbər verdiyinə görə, təşirni-əvvəlın [oktyabrın] 2-sində sədrəzəm İzzət paşa həzrətləri Ermənistan sülh mürəxxəslərini (Aqaronyan, Xətisov və Papacanovu) hüzurlarına qəbul buyurmuşlardır.

Erməni mürəxxəsləri Qarabağa türk qoşunu göndərilməsinə xitam verilməsinə, Gümrü-Culfa dəmiryolunun təxliyası və bir çox sair məsələlər haqqında sədrəzəm həzrətlərinə sifahi bir nota təqdim etmişlərdir. İzzət paşa vəd etmişdir ki, Qarabağa əsgər göndəriləməsi haqqındakı əmrin ləğvi barəsində teleqrafən [teleqraf vasitəsi ilə] binəgüzərliq edər [sərəncam verəcəkl]. Yerdə qalan mühüm məsələlər haqqında isə ancaq təniş olub müfəssələn müzakirə etdikdən sonra cavab verəcəyini vəd etmişlərdir.

["J. D.” qəzetəsinin *Qarabağ haqqında İzzət Paşanın binəgüzərliqi cəhəti uydurma olsa gərəkdir. Zira Qarabağ məsələsi Azərbaycan qoşunları ilə hall və fəsl edilmişdir [hall edilərək başa çatdırılmışdır] və Qarabağ Azərbaycan Hökuməti daxilində olub İzzət paşaya bir cəhət-təallıq [bəğli bir tərəfi] yoxdur. Bu kimi qəzətlə xəbərlərini idarə tərəfindən bəzən təkiib və ya təshih etməyərək yazdıqımız kimi, oxuyucularımız o qəzətlərin mənəqlətini [xəbərlərini] həqiqət zənn edirlər.*

Qarabağ məsələsinin həlli üçün sülh həyatı gəldiyi barəsində dünkü qəzetamızda verdiyimiz xəbəri Tiflisdə müntəşir “Slovo” qəzetəsindən iqtibas etmişdik.

(İdarədən)

Türkiyədə ermənilər

Səbiq Maliyyə Komisyoununun sədri Voskan Martikiyana İzzət paşa kabinəsində nazirlik verilmişdir. Bu surətlə Türkiyə kabinəsində bir erməni naziri olur.

ERMƏNİ-GÜRCÜ İXTİLAFI

27 təşirni-əvvəldə [oktyabrda] Sanaindən Hərbiyyə nazirinə, surəti Ərkəni-hərb nəçəlinəinə [Baş Qarərgah rəisinə].

Təşirni-əvvəlın 26-sında bənim əmrim mövcibinə [əsasında] Korincİ qarşısındakı qabaq sipərələrimizin cinah və arxasında yerləşmiş quldurlar üzərinə 4 nömrəli zirehli trendən atəş açılmışdır. Qaraqol dəstələri pərakəndə edilmişdir. Pişdarlarımız [ön qüvvələrimizə] Korinc köyünə yürümək əmri verilmişdir. İşbu atışmada bizim köprüdən 118 çəğrim məsafədə rotmistr Şənizdenin süvari qitəsi qarşısındakı dəstəmiz iştirak etmişdir. Zirehli qatar topçusu Corbanadze, süvari Qurcamanı yaralanmışdır. Səhər saat 7.30 dəqiqə atışma dayandırılmış. Bir çox səbəblərdən məlum olduqu üzrə erməni həyətətinin bir hissəsi Dro qoşununun qarərgahı Qarakilsəyə getmişdir. Dronun xəstəliyindən nəşi [xəstəliyi səbəbindən] köprüdən 118 çəğrim məsafədəki bitərəf məntəqəyə Ermənistan xidmətindəki miralay [polkovnik] Korolkov gəlmışdir.

Bunun məlumatına görə, Korincdən dəmiryolu xəttinə kimi duran qoşuna o özü komanda edirmiş. Polkovnik, Dro tərəfindən təşirni-əvvəl 26-sından Korincİ təslimi haqqında çəkilmiş bir tacili teleqram göstərdi. Bununla gürcü komandanlığı xəbərddər etməli imiş. Bundan nəşi dava hərəkatını qət edib Korincİ və Dro köylərini on beşər əsgər, birər zabit ilə işğal etmək əmrini verdim. Dəstəmin başqa hissələri Sanain ətrafında durmalıdır. Erməni qoşunlarını nəryəy gətəməi malum deyildir, fəqət Drodan şəxsən bilməyə çalışsaçam.

Süvari Kordzayın və zirehli tren xidmətçilərinin sücaətlərini pişni-had [qeyd] etməyi vəzi-fəom ədd [hesab] edirəm.

General Tsulukidze

Kaçəzuninin teleqramı

İrəvandan Tiflissə. Nömrə 32, təşirni-əvvəlın [oktyabrın] 26-sında saat 18.30 dəqiqə. Hərbiyyə və Xəriciyyə nazirlərinə.

Təşirni-əvvəlın 25-i saat 18.23 dəqiqədə İrəvanda alınmış radioteleqramınıza cavabən. Bizim qoşunlarımız təcili əmr verilmişdir ki, türklər tərəfindən təxliyə edilmiş yerləri işğal etsinlər. Əmr təkrar edilmişdir. Xüsusi surətdə əmr verilmişdir ki, Tsater ilə Korinc köylərini təxliyə etsinlər. İşbu köylər səhvən işğal edilmiş imiş. Öz tərəfinizdən Gürcüstan qoşunlarını həycəcana gətirəcəkl iqdəmatın [addımların] qət olunması [qarşısının alınması] barəsində fərman veriniz. Sarhad məsələsinə sülhcüvanə [sülh yoluyla] bir surətdə həll etməkdən ötrü erməni-gürcü konfransı dəvət etməlidir [çəğrilməlidir].

VƏSİQƏ MƏSƏLƏSİ

Paytaxtımız qəhrəman ordumuz tərəfindən fəth edildikdən sonra icazəsiz şəhərə daxil olmaq və ya kənara çıxmaq Hökumət tərəfindən yasaq edilmişdir. Çünki Bakı hər nə qədər fəth edilmişsə də, düşmənlərimizlə olan müharibə hələ bitməmişdir. Bakıdan qaçan düşmənlərimizin bir hissəsi Ənzəliyə, digər bir hissəsi Təzəşəhərə (Krasnovodsk), mühüm bir qismi də Petrovska pənah-ləşib müharibənin davam etdirmək fikrindədirlər.

Binəiləyi [ona görə] Bakı ətrafı müşahidə meydanı ədd [hesab] edildiyindən, Bakıya gəlib-gedənlər haqqında onların şəxsiyyətləri və nə üçün gəlib-getməkləri barəsində lazım gələn təhqiqat yapılması təbii-dir. Budur ki, Bakıdan xəric olmaq istəyənlər məhəllli [yerli] hökumətdən vəsiqə almaldırlar. Bizim bu sətirlər yazmaqdan da məqsədimiz şu vəsiqələrin necə bir müşkülətlə ələ gəlməsidir. Böylə ki, Bakıdan kənara çıxmaq istəyən bir şəxs, əvvəl lazım gəlir ki, ev komitələri tərəfindən öz şəxsiyyəti haqqında bir şəhadətnamə əlsin. Ev komitələri idarələri müntəzəman hər gün açıq və işə məşğul olmadıqından böylə bir şəhadətnamə almaq üçün iki-üç gün vaxt sərf etmək lazım gəlir. Həman şəhadətnaməni aldıqdan sonra onun üzü ilə polis qəstoklarından ayrıca bir vəsiqə almaldır. Polis qəstok-larında bu iş üçün xüsusi bir mə-mur təyin edilmişdiyəndən, gedəcəkl müsəfir bunda da bir-iki, bəlkə üç gün vaxtını itirməlidir. İş böyləlik-lə bitmiş olmayır. Həman vəsiqəni şiməndifər mövqifində [dəmiryol stansiyasında] vəsiqə komandanına təqdim edib imza etdirməlidir ki, onun üzü ilə bilet ələ bilsin. Müşkülətin də ən böyüyü buradadır. Belə ki, Bakımın ona qədər müxtəlif uqəstoklarından verilən vəsi-qələri mövqifdə yalnız bir nəfər nəzərdən keçirib imza etməlidir. Müsəfir çox olduğundan bu iş üçün təyin edilən məmur şiməndifər yola azim olanadək [yola düşənədək] imza etməmməyir. Müsəfirlərin əksəri gedə bilməyi vəsiqələri yerdə qalırlar. Deyirlər yarıñ gəliniz... Şimdi vəsilə müsəfirlər nə yapdırlar? Şəhərdə mənzilini boşaalmış, fayton və araba olmadıqından həmil olduğu [aparıldığı] əşyasını ham-mal vasitəsilə olmadıqla olaraq mövqifə dəşitdirmiş. Təkrar 50-60 manat xərc edib şəhərə qayıtmaq məcburiyyətində qalırlar. Mütəəssifinə [təəssüf ki], əksər övəqət [çox vaxt] vəğzaldən şəhərə övədt etdikdə [qayıtdıqda] müsəfir öz mənzilinin bir qeyrisinə kirəyə veriliyini görərek, kükçələrdə əvara və sərərdən qalmağa məcbur olur. Bəzən gedəcəkl müsəfir yarındə arvad-uşaq və çoluc-çocuq olduğundan böyük bir zəhmət və məşəqqətlə mövqifə qədər gedərək, vəsiqəsinə imza etdirib bilmədiyindən nə yapaçağını belə şaşırır. Mən böylələrini bilirəm üç və dörd gün mövqifdə vəsiqəsinə imza etdirə bilməmişdir. Şəhərdən mövqifə, mövqifdən şəhərə dəşinməqdən həmil olduğu [aparıldığı] parəsinə bitirmişdir. Böylələri var ki, həftələrlə lazım gələn vəsiqəni əldə edə bilməyir. Acizləri vəsiqə dərdindən küçələrdə sərərdən qalan müsəfirlərin yalvar-masını dinləyib, onların çəkdikləri zəhməti qəzətə vasitəsilə möhtərəm Hökumətimizin nəzərinə gətirərək ümid edirəm ki, vəsiqə məsələsinə məmurların ədədini artırmaqca və ya başqa bir tövr ilə yüngülləşdirmək üçün bir təşəbbüs edilər.

Oruc

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

Təshih [düzəliş]

Dünkü “Türk duyğuları” namındakı şeirdə bəzi xətalər olduğun-dən barvəchi-ati [aşağıdakı kimi] təshih olunur: Sərlövhədəki “böyük yol” “böyük yük”; seirin otuz ikinci sətrindəki “kəlləsin” “kallasini”; qırx beşinci sətrindəki “yol” kəlməsi “yük”, qırx altıncı sətrindəki “yol” kəlməsi də “yük” oxunmalıdır.

* 29 təşirni-əvvəldə [oktyabrda] Maarif naziri Yusifbəyov və laşə naziri Rəfiyev, Gəncədən Bakıya qayıtmışlar.

* Bakı valisi Məhəmməd Fəthi bəy bu məzmununda bir əmr vermişdir: *“Bəna qəlan kağızlardan anlaşılr ki, pristavlar və bəzi polis məmurları icazəsiz səhibsiz evləri açıb, hətta əşyasını da əzləri üçün götürürlər. Bununla əmr edirəm ki, bəndən icazə alınmış bir ev açıl-mamalıdır.”*

* Hökumət tərəfindən Maarif nazirinə Bakı 2-nci ünəs [qızlar] gimnaziyəsi təmiri üçün 10 min və Müqəddəs Nina ünəs mək-

təbindən ötrü 8809 rublə 85 qəpik pul buraxılmışdır. Bakı, Gəncə və Şəki ünəs Müqəddəs Nina məktəblərinin islah edilməsi məsələsi Maarif Nəzarəti tərəfindən ümum məktəblərin islahı və bunların həyət-i-müəlliminə [müəllim həyətİ] xüsusunda Hökumətə maruzə verənədək təxirə salınmışdır.

* 29 təşirni-əvvəldə [oktyabrda] Maliyyə, Sənəət [Sənaye] və Ticarət və Türiq-Məaabir [Nəqliyyat-Rabitə] nazirləri ilə Neft Mədənciləri İttifaqı mürəxxəslərinin [nüməyəndələrinin] müşa-virəsi vəqə olmuşdur. Maliyyə Nəzarəti mədənlərin milliləşdirildiyi zamandan mədəncilər öhdələrində olan borcun Hökumətə nə vaxt veriləcəyini sormuşdur. Mədəncilər bu pulla bütünlüklə fəhlələrə məvacib verilməsinə göstərib, nəft ehtiyatına vergi təriqi [yolu] ilə çıxmasını rica etmişlər. Mədəncilərin vəksel təriqi ilə veriləcək məbləğlər ədasının [ödənişinin] təxirə salınması (moratorium) haqqındakı istidəsi [xahişİ] dövlət tərəfindən qəbul edilmişdir. Bu şərtlə ki, vəksellər fəhlələrə məvacib və mədənlərə mal almaqla mərbut [şərtləndirilmiş] olsun. Türiq və Məaabir naziri demişdir ki, neft yolu hazır olub, neft aparmağa 1500 vəqon vardır.

* Ərazi İdarəsi, Şəhər İdarəsinə mürciəti edib, bu yaxında Bakıya köçürüləcək sənaye məktəbindən ötrü şəhər məktəblərinin birisini təxliyə etməsini istəmişdir. Bu məktəbdən ötrü 20 dərs otağı (hər otaqda 50 nəfər olmaqla) və 14 otaq dəxi həyat [yəni vəsaitİ] labo-ratoriyasından ötrü, kimya və qeyri əcxaxanələrdən ötrü lazımdır. Məktəbin həyatı də qiş zamanı mütəəllimlərə [şagirdlərə] təcürbə göstərməsinə imkan verməlidir. Gələcəkdə imkan olarsa, aşıxamları bu məktəbdə ziraət dərifünunları [kənd təsərrüfatı ali məktəbləri] mərəmməməsi [proqramı] ilə ziraət və sənaye kursları açılacaqdır.

Qafqaz Müsəlman Ordusu Komandanı tərəfindən 28 eyül [sentyabr] tarixli verilmış əmr mövcibinə [əmrə uyğun olaraq], eyül ayında evlərdən qərat və yağma etməkdə müttəhhim edilib də aşığə-də adı yazılan əşxas [şəxslər] həra min manət cərimlənmışlərdir: 1) Xızırnəbi Ramazan oğlu, 2) Anisim Vasiyev, 3) Camaləddin Növlütov, 4) Məmməd İsmayıl oğlu, 5) Stepan Dmitriyev, 6) Afənası Ab-ramov, 7) Yaqafar Şaydullin, 8) Sabir Əbdülvahidov, 9) Həsən Haqverdiyev.

Bunların evində təftiş icra edildikdə, bir çox qarət mal tapılmışdır. Bunlar həpsi təqşirlərini boyunlarına almışlar.

Divani-hərb məhkəməsində [hərbi məhkəmədə]

Srağəğün saat 10-da divani-hərb məhkəməsində Əlirza bəyin təhti-sadarətilə [sədrliyi ilə] Malafey Saqətelidze və natarius müəvi-ni Arjanixanın işinə baxılırdı. Bu işin nə olduğunu oxucularımız bilsin gərəkl. Keçmiş iclasda müqəsssirlər və Babəyev xanım dindiril-mişdilərə də, Babəyev xanım şahid göstərib Anna Babəyevən və Tamara Babəyevən və papaqçı Fətulla Nəsirovun dahi cavablarını istəyib işi təxirə saldırmsıqdı. Bu iclasda şahidlər hazır idilər. Ev səhib-inin qızı Anna deyir ki, Malafey Saqətelidze onu və anasını beytül-xəlayə [ayaqyoluna] salıb qəpmi üzərlərinə qapadıqdan sonra demiş ki, həmi ermənilərin kişilərini öldürüb, qadınları işə şiddətli cəzə-lərə cəzalənədirər. Sonra gəlib bunların anasını aparır. Xanımlar isə yənə orada qalırlar. Anaları qayıtdıqda onun sifəti təyir tapmış [dəyişmiş] və gözlləri də yaşarmış imiş. Qızları “Nə olmuş?” deyə sual etdikdə Babəyev xanım cavab vermiş ki, bir sey yox, lakin o bu gündən həmi əmlakından məhrum olur. Tamara, bacısı deyir işi sözləri təkrar edir. Sədr “Nəçə gün qapalı qaldınız?” soruduqda, onlar üç gün bəğli qapı daldında qaldıqlarını söylərlər. Analarını isə Bakı türklər tərəfindən alından bir gün sonra aparmışdırlar.

Fətulla Nəsirov Bakıda olmadıqından bu işdən xəbərsiz olduğunu izhar edir. Müqəssir Saqətelidze deyir ki, Babəyev xanım ailəsi ilə bərabər Bakı hədisləərindən qurtarıb Kislovodskə getməsi üçün Saqətelidzeyə 100 min manət verəcəyini öhdəsinə götürüb, mülk satışı kağızı ilə təmin etmişdir. Müqəssir bir çox şahidlərin sorulma-sını rica edir. O, doktor Rabinoviçi, onun arvadını, qulluqçularını, doktor Varsəvskini, əkkəs [fotoqraf] Litvinovu, diş hakimi İrəməsi və qeyrilərini şahid göstərir. Bundan əlavə müqəssir öz döyüldüyünü və bunun nəticəsində özünü müqəssir bilmədiyini isbat üçün doktor Topuridzenin dəxi şəhadətini istəyir.

Məhkəmə sədri müqəssirnin göstərdiyi şahidlərin çağırılması üçün işi təşirni-səninin [noyabrın] 2-sinə kimi təxirə salır.

Mərkəzi Kəspİ donanması nüməyəndələri xristian əhəliyə təklif etmişdir ki, Sara cəzirəsinə [adasına] köçsünlər. Bir çox xristianlar, xüsusən bəliqçilər pişya ədayə kəçmüşlər. Burada kişilər hərbi işlərdən fəriğ [zədd] olduqdan sonra bəliqçilik edirlər.

Sara, hal-hazırda hərbi bir qərgərah şəklini almışdır. Orada tay-yəriçiliik və başqa məktəblər açılmışdır. Əsgər və bəliqçi balaları bu məktəblərdə oxuyurlar.

Sara adası bir çəğrim tulli [uzununa], bir çəğrimdən ziyadə ərzi [eninə] bir cəzirədir. Ən salım [məhkəm] bir limana malikdir ki, şimal “xəzri” yelindən məhfuzdur [qorunmuşdur] və mindən fəzla [artıq] vapora [gəmiyə] istinadgah ola bilər. Burada şirin su quyu-ları mövcuddurlar. Adanın qərbi cəhəti qəmşliqdir, şərqİ cəhəti isə açıq olduğundan bəliqçilik üçün pək əlverişlidir. Münbit torpağa malik olduğundan rəncbərlik, bostənçiliq, üzümçülük və çovdarlıq mümkündür. Sürüddən ötrü qiş fəslində nəbatə təpiklər. Lənkəran, Türk Ordusu tərəfindən işğal edilərsə də, burada Şura Hökuməti rahat qala biləcəkdir. Burada külliyyəti surətdə taxıl və başqa məkulat [ərzəq] hazırlanmışdır. Taxıldan ötrü böyük anbarlar hazırlanmışdır. Dəyirmanlar qayrılmış və dəmiryolu çəkilmişdir.

LƏNKƏRANDAN

(xüsusi müxbirimizdən)

Mərkəzi Kəspİ donanması nüməyəndələri xristian əhəliyə təklif etmişdir ki, Sara cəzirəsinə [adasına] köçsünlər. Bir çox xristianlar, xüsusən bəliqçilər pişya ədayə kəçmüşlər. Burada kişilər hərbi işlərdən fəriğ [zədd] olduqdan sonra bəliqçilik edirlər.

Sara, hal-hazırda hərbi bir qərgərah şəklini almışdır. Orada tay-yəriçiliik və başqa məktəblər açılmışdır. Əsgər və bəliqçi balaları bu məktəblərdə oxuyurlar.

Sara adası bir çəğrim tulli [uzununa], bir çəğrimdən ziyadə ərzi [eninə] bir cəzirədir. Ən salım [məhkəm] bir limana malikdir ki, şimal “xəzri” yelindən məhfuzdur [qorunmuşdur] və mindən fəzla [artıq] vapora [gəmiyə] istinadgah ola bilər. Burada şirin su quyu-ları mövcuddurlar. Adanın qərbi cəhəti qəmşliqdir, şərqİ cəhəti isə açıq olduğundan bəliqçilik üçün pək əlverişlidir. Münbit torpağa malik olduğundan rəncbərlik, bostənçiliq, üzümçülük və çovdarlıq mümkündür. Sürüddən ötrü qiş fəslində nəbatə təpiklər. Lənkəran, Türk Ordusu tərəfindən işğal edilərsə də, burada Şura Hökuməti rahat qala biləcəkdir. Burada külliyyəti surətdə taxıl və başqa məkulat [ərzəq] hazırlanmışdır. Taxıldan ötrü böyük anbarlar hazırlanmışdır. Dəyirmanlar qayrılmış və dəmiryolu çəkilmişdir.

XARİCİ XƏBƏRLƏR

Rusiyada

Təşirni-əvvəlın [oktyabrın] 25-indən xəbər verilir ki, ... ordu-su inqiləbçi hərəb divanının qəradətinə görə səfərbərlik halına gətir-ilmiş, kiçik zabitlər arasında üsyan çıxarmaqda ittiham edilən 20 adam qərsunə düzülmüşdür.

Gürcüstanda

* Gürcüstanda bəhətan alman əsgərlərinin yarisinin Gürcüstanda qalməsi təhti-qərarə alınmışdır. Ümid var ki, yerdə qaləni də vapora buraxılənədək onların da qalmaları barəsində binəgüzərliq edilər [sərəncam verilər].

* İsveç və Norveç dövlətlərində Gürcüstanın diplomasi nüməyəndəliyinə Mixail Sereteli təyin edilmiş, Stokholma varid olmuşdur [gedib çatmışdır].

* İsveçrədə diplomatı nüməyəndəliyə Mixail Sumbataşvili təyin edilmiş və Bernə varid olmuşdur [gedib çatmışdır].

* Bu günlərdə namalum əşxas [şəxslər] tərəfindən oğurlanıb 2 milyon manat pul istənilmiş olan Adixanov sağ-salamat buraxılmışdır. Təfsilatı hələ məlum deyildir.

Ermənistanda

Qəzətlərdə xəbər verilmişdir ki, Ermənistanda yeni əsgərlər silah altına çağırılmışlardır. Bu münəsibətlə, Gürcüstan Xəriciyyə Nəzarəti, Ermənistan nüməyəndəsi Caməlyana mürciətlə, bu xəbərin dürist olub-olmaması barəsində istizah [izahat] istəmişdir.

Şimali Qafqaziya

“Orizon” qəzetəsi xəbər verir ki, Şimali Qafqaziya bölsəviklər əlində olan yerlərdə bölsəviklər dəşnəksaqanları həbs edirlər. Bunlara deyirlər ki, nə vaxt Şaumyan azad ediləsa, onları da azad edəcəklərdir.

Finlandada

Stokholmdən xəbər verilir ki, Finlandanın Amerika nüməyəndəsi İqnatiusun bəyanatına nəzərən Amerika Hökuməti Finlanda istiqlalıyyatını təsdiqdən imtina ilə bəyan etmişdir ki, nə qədər ki Finlandada alman qoşunları yerləşdirilir, Amerika Finlandaya taxıl buraxmayacaqdır.

Lehistanda [Polşada]

Lehistanda yəhudi milli nüməyəndəliyi təşkil etmək üçün Varsəvadə bir yəhudi cəmiyyəti təsis olunmuşdur. Lehistan Hökuməti, məzkur [adi çəkilən] cəmiyyətə əza [üzv] intixabının [seçilməsinin] ləğvi uğrunda bəzi tədbirlər görmüşdür. Bu münəsib-ətlə yəhudilər miyərində [arasında] böyük həycəən var. Buna bax-mayaraq Lehistan Hökuməti təkid etmişdir ki, Lehistana ixlas [sadiq] olan və Rusiya dövründə qüruni-vüsta [orta əslər; orta əsrlərdən qalma] seçki üsuli ilə intixab edilmiş bir neçə böyük tacirdən ibarət yəhudi cəmiyyəti[i] idarəsi təyin olunmuş intixabəti [seçkiləri] ləğvİ etsin. Lehistanda yəhudi əfkəri-ümumiyyəsi [ictimai fikiri] bu hərəkəti, şərait-i-hazireyi-siyasiyyəyə [hazırki siyasi şəraitdə] yəhudi millətinin mənafeyinə nüməyış etdirəcəkl olan qanuni yəhudi nüməyəndəliyinə hökumət tərəfindən bir mümanəti [mənəçlilik] kimi tələqi edər [qiyəmətləndirir]. Lehəlrin böylə hərəkəti müqəbil-ina Varsəvadə böyük protesto nüməyışləri qurulmuşdur.

ELAN

Mənzil Müfəttişliyinə iki nəfər türkcə qonuşan baklı və yaxud Bakı şəhərinə bələd məmur lazımdır.